

Aleg 1148

Sprawozdanie

Komisji gospodarstwa krajowego o wnioskach posła hr. Skarbka w przedmiocie użycia funduszu państwowego na popieranie chowu i zbytu bydła.

Wysoki Sejmie!

Dla powetowania szkód, jakie wyrządzą rolnictwu traktaty handlowe z Rumunią i państwami bałkańskimi, utworzony będzie w myśl ustawy z 30. grudnia 1909 Dz. p. p. Nr. 222 osobny fundusz państwowy na popieranie chowu i zbytu bydła, do którego wpływać mają ze skarbu państwa od roku 1910 do roku 1918 dotacye roczne po sześć milionów koron, razem 54 milionów koron. Fundusz ten ma być administrowany podobnie jak państwowy fundusz melioracyjny przez Ministerstwo rolnictwa, które składać ma corocznie Radzie państwa sprawozdania z jego użycia:

Z dotacyi 6-milionowej ma być corocznie obróconą kwota:

1. Jednego miliona koron na popieranie zbytu bydła, w szczególności także zbytu bydła rzeźnego w związku z zaopatrywaniem miast w mięso, dalej eksportu bydła, urządzania targów bydła rzeźnego, hodowlanego i użytkowego, zwłaszcza targów eksportowych, jako też na popieranie zużytkowania produktów bydłeczych, w którym to celu ma być utworzony przy Ministerstwie rolnictwa zakład centralny dla zbytu bydła kosztem 50.000 K rocznie;

2. Pięciu milionów koron na popieranie chowu bydła i na podniesienie stanu bydła w związku ze zbytem bydła, jako to na premiowanie chowu, ułatwienie zakupu paszy, popieranie kontroli paszy i nawozów sztucznych, popieranie asekuracji bydła, subwencyonowanie urządzeń opasowych dla zbytu bydła należącego do spółek, popieranie gospodarstwa pastwiskowego (połonin, pastwisk górskich, nizinnych i sztucznych) i t. d., a to w stosunku do ilości sztuk bydła rogatego w poszczególnych krajach według ostatniego spisu bydła, tak iż na Galicyę w stosunku do ilości sztuk bydła 2,718.166 według spisu z roku 1900 przypada 1,428.933 K 56 gr. (§. 2. ustęp drugi powołanej ustawy).

Kwoty nie użyte w jednym roku zostają we funduszu i mają być fruktyfikowane. Procenta i zwroty ewentualnych pożyczek i inne dochody funduszu przeznaczonego na popieranie chowu bydła (dotacyi 5-milionowej) mają być zarachowywane na dobro poszczególnych krajów.

Akeyę całą przeprowadzi albo bezpośrednio Ministerstwo rolnictwa, albo też popierać ją będzie pośrednio przez udzielanie pożyczek i subwencyj zakładom dla zbytu bydła w poszczególnych krajach, spółkom dla chowu i zbytu bydła, jako też innym spółkom i związkom rolniczym, które się zajmują temi zadaniami.

Sposób użycia funduszu na popieranie chowu bydła (dotacyi 5-milionowej) oznaczy Ministerstwo rolnictwa przy współudziale

Wydziałów krajowych i głównych korporacyj rolniczych (ustęp 3. §. 4. ustawy).

Tak §. 19. w związku z §. 18. statutu krajowego, jak i przytoczony ustęp trzeci §. 4. ustawy państwowej o popieraniu chowu bydła uprawniają niewątpliwie Wysoki Sejm do wskazania tak Wydziałowi krajowemu, jak Ministerstwu rolnictwa tych celów, na które dotacya 1,428.933 K ma być w naszym kraju użyta, tem bardziej, ile że ustęp 2. §. 2. ustawy państwowej dopuszcza użycie tej dotacyi na inne urządzenia w ustawie nie wymienione, naturalnie stosownie do potrzeb poszczególnych krajów, a szczupłość subwencji, która nie stoi w odpowiednim stosunku do rozmiarów szkód wyrządzonych hodowcom przez traktaty handlowe, zmusza kraj do obmyślenia takich sposobów użycia funduszy, któreby zaspokoily najbardziej piekące potrzeby i możliwie największą korzyść przyniosły.

I.

Co do użycia dotacyi jednomilionowej na zbyty bydła, której rozdział na poszczególne kraje nie jest w ustawie przewidziany i zależy wyłącznie od uznania Ministerstwa rolnictwa, zauważa Komisya gospodarstwa krajowego, że przy krajowych Towarzystwach rolniczych istnieją już agencye, względnie biura dla sprzedaży bydła, które rozwijają pożyteczną działalność, mianowicie: agencya sprzedaży materiału rzeźnego przy c. k. galic. Towarzystwie gospodarskiem we Lwowie posilkowana przez biuro pośrednictwa głównego Zarządu kółek rolniczych, które pośredniczą w sprzedaży bydła i świń, tudzież biuro handlowe dla sprzedaży i eksportu bydła przy c. k. Towarzystwie rolniczym krakowskiem, które zaprowadziło także asekurację bydła (75% wartości) od nieszczęśliwych wypadków przy transporcie, na wypadek konfiskaty przy rzezi i na wypadek ognia, a obok tego organizuje po powiatach spółki producentów dla sprzedaży bydła i świń.

Te więc istniejące organizacje krajowe należy obecnie rozwinąć i przy ich pomocy, postarać się o założenie całej sieci spółek producentów dla zbytu bydła rogatego i świń w każdym powiecie, ażeby ułatwić hodowcom korzystanie z jednomilionowej dotacyi państwowej, przyczem Komisya wyraża zdanie, że z dotacyi jednomilionowej przypaść powinna na Galicyę kwota 285.786 K w stosunku do ilości bydła rogatego.

W tym celu proponuje Komisya uchwalenie rezolucyi polecającej Wydziałowi krajowemu, ażeby w porozumieniu z głównymi Towarzystwami rolniczymi tak polskimi, jak ruskimi opracował wzorowy statut dla takich spółek i dołożył starań o założenie ich wedle możności w każdym powiecie.

II.

W sprawie rozdziału dotacyi rocznej 1,428.933 K na popieranie chowu bydła przedłożył poseł hr. Skarbek cztery wnioski, które zmierzają:

a) do utworzenia stałego funduszu 9,900.000 K (rocznie po 1,100.000 K), którego odsetki byłyby używane w połowie na meliorację pastwisk i nieużytków gminnych, w drugiej połowie zaś na częściowe pokrycie amortyzacyi pożyczek zaciąganych przez gminy na zakupno i dokupno pastwisk gminnych;

b) do subwencyonowania krajowego zakładu ubezpieczenia bydła od wypadków i zarazy roczną kwotą 250.000 K;

c) do popierania mleczarstwa roczną kwotą 100.000 K przez udzielanie włościańskim spółkom mleczarskim subwencji, względnie bezprocentowych pożyczek.

Cała dotacya miałaby być użyta, względnie administrowaną przez Wydział krajowy.

Drugi wniosek przedłożony przez klub polskich posłów ludowych 31. stycznia 1910, który jednak nie był jeszcze postawiony na porządku dziennym Wysokiego Sejmu, przewiduje użycie całej dotacyi na zasiłki bezzwrotne, a mianowicie:

- a) na melioracyę pastwisk, łąk i nieużytków (kulturę torfowisk), tudzież popieranie produkcji roślin pastewnych 700.000 K;
- b) na ubezpieczenie bydła od wypadków i zarazy 300.000 K;
- c) na zakładanie centralnych mleczarni rolniczych 150.000 K;
- d) na popieranie chowu bydła, a w szczególności na premiowanie chowu bydła, na zakupno i utrzymanie buhajów gminnych i prywatnych, tudzież na zakładanie gminnych obór zarodowych 278.933 K

Trzeci wniosek postawiony w Komisji gospodarstwa krajowego wskazuje cele, na które dotacya ma być użytą, bez wyszczególniania kwot podobnie jak wniosek klubu polskich posłów ludowych.

Według wniosku drugiego i trzeciego miałyby być powołany Wydział krajowy do przeprowadzenia całej akcji.

Wreszcie podczas obrad Komisji zaproponował poseł Skwarko użycie $\frac{1}{2}$ dotacyi na podniesienie chowu bydła, po $\frac{1}{6}$ części zaś dotacyi na melioracyę pastwisk, asekuracyę bydła i popieranie mleczarstwa.

Komisya gospodarstwa krajowego zastanawiała się nad trzema kwestyami:

1. czy dotacya państwowa na popieranie chowu bydła ma być użytą na udzielanie pożyczek, czy też zasiłków;
2. na jakie cele i w jakiej wysokości ma być obróconą,
3. kto się ma zająć przeprowadzeniem akcji z zasiłków, względnie pożyczek udzielanych corocznie przez c. k. Ministerstwo rolnictwa.

Na pierwsze pytanie prawie jednomyślnie oświadczyła się Komisya za użyciem dotacyi państwowej na udzielanie zasiłków, nie zaś na udzielanie pożyczek lub tworzenie osobnych funduszków, których procenta miały być dopiero używane na podniesienie chowu bydła, a to tak ze względu na szczupłość dotacyi wobec ogromu zadań, jakie w kraju tak zaniedbanym, jak Galicya, są do spełnienia, jako też z tego powodu, że hodowla bydła odniesie daleko większe korzyści przy natychmiastowej inwestycyi funduszu we formie subwencji, aniżeli przy udzielaniu pożyczek lub tezaurowaniu dotacyi państwowej i użyciu dopiero procentów od funduszków przez lat dziewięć składanych.

Co się tyczy celów, na jakie państwowy fundusz hodowlany miałyby być obrócony w Galicyi, zaznacza Komisya, że oba c. k. krajowe Towarzystwa, gospodarskie we Lwowie i rolnicze w Krakowie, podjęły i prowadzą od lat 30, t. j. od chwili zamknięcia granicy rosyjskiej i rumuńskiej celową i systematyczną akcyę hodowlaną przy pomocy subwencji państwa i kraju, które także i nadal niezależnie od dotacyi państwowej 1,428.933 K będą udzielane. Mianowicie wydały na ten cel oba wymienione Towarzystwa:

w roku 1906 okrągło . . .	319.012 K
" " 1907 " . . .	343.259 "
" " 1908 " . . .	467.187 "
razem w tych 3 latach .	1,129.458 K

W roku 1908 z ogólnego wydatku 313.233 K na popieranie chowu bydła włościańskiego w obrębie c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego przypada:

na zakładanie obór zarodowych gminnych	62.379 K
na zakupno paszy dla obór zarodowych gminnych	6.295 "
na stacyę buhajów dla krów włościańskich	155.871 "
na premiowanie bydła włościańskiego	2.575 "
razem	227.120 K

czyli przeszło 75%; w obrębie zaś c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego z ogólnego wydatku 153.954 K przypada:

subwencya dla Towarzystw rolniczych okręgowych na	
zakupno buhajów	40.200 K
na zakładanie obór gminnych.	12.216 „
na premiowanie bydła włościańskiego	8.300 „
zasilek dla związków hodowlanych włościańskich	3.150 „
premie na wzorowe stajnie włościańskie	1.750 „
razem	<u>65.616 K</u>

czyli 42 6%.

C. k. galicyjskie Towarzystwo gospodarskie założyło do roku 1903 51 obór gminnych z ilością 51 buhajów i 562 krów, c. k. Towarzystwo rolnicze krakowskie zaś rozpoczęło tę akcyę dopiero w roku 1908 i założyło 4 obory gminne (jedną rasy Simentalskiej i 3 czerwonopolskie) z 1 buhajem i 37 krowami.

Komisya gospodarstwa krajowego, uważając akcyę bezpośredniego popierania hodowli przez te Towarzystwa przy pomocy subwencyj państwa i kraju za dostateczną i zaznaczając potrzebę jednolitego kierunku w prowadzeniu tej akcyi, proponuje zgodnie z większością postawionych wniosków obrócić państwową dotacyę hodowlaną na podniesienie produkeyi paszy, asekuracyę bydła, poparcie mleczarstwa, oraz na jeden tylko dział bezpośredniego popierania hodowli, t. j. zakupno i utrzymanie licencyonowanych buhajów, których liczba z powodu klęsk elementarnych w roku 1908 znacznie się obniżyła.

a) Produkeya paszy.

Główny nacisk kładzie Komisya na powiększenie produkeyi i polepszenie jakości paszy, bo od tego zależy racjonalne żywienie i powiększenie stanu bydła.

Powierzchnia pastwisk i łąk w Galicyi (1,625 293 ha) wynosi 20·8% całego obszaru kraju (7,849.183 ha), ilość zaś bydła wynosiła w r. 1900 tylko 49·1 sztuk na 100 ha, podczas gdy w Austryi górnej przy takim samym stosunku pastwisk i łąk (20 9%) ilość bydła rogatego dosięgła najwyższej w państwie cyfry 84·6 sztuk na 100 ha. Jest więc całkiem jasnym, że przy melioracyi pastwisk i łąk możemy ilość bydła rogatego powiększyć o 60%.

Powierzchnia pastwisk w Galicyi wynosi 750.337 ha, czyli 1,303.880 morgów (Wiadomości statystyczne, tom XX., zeszyt III. z r. 1905) i przedstawia 13·5% gruntów rolnych (5,555.041 ha).

Ponad 10 000 ha pastwisk posiada 26 powiatów, mianowicie: 1. Kosów 46.231 ha, 2. Dolina 28.284 ha, 3. Nadwórna 27.624 ha, 4. Stryj 25.724 ha, 5. Turka 22.413 ha, 6. Żywiec 22 130 ha, 7. Nowy Targ 21.413 ha, 8. Nowy Sącz 18.924 ha, 9. Drohobycz 18.843 ha, 10. Lisko 18.029 ha, 11. Sanok 15.688 ha, 12. Gorlice 15.236 ha, 13. Stary Sambor 14.846 ha, 14. Rawa 13.989 ha, 15. Myślenice 13.816 ha, 16. Żydaczów 13.613 ha, 17. Dobromil 13.148 ha, 18. Jasło 12.938 ha, 19. Tarnobrzeg 12.495 ha, 20. Limanowa 12.230 ha, 21. Jarosław 12.052 ha, 22. Złoczów 11 867 ha, 23. Kałusz 11.142 ha, 24. Lwów 10.884 ha, 25. Sambor 10.820 ha, 26. Cieszanów 10.499 ha — większość powiatów galicyjskich posiada obszar pastwisk od 5.000 do 10.000 ha, a tylko kilka powiatów podolskich tudzież powiaty: Kraków, Chrzanów, Biała i Pilzno poniżej 5.000 ha.

Melioracya pastwisk podgórskich, gdzie roczne opady atmosferyczne dosięgają 1.000—1.200 mm, polegać będzie na wydrenowaniu źródeł, oczyszczeniu darni z mechów i chwastów, nawożenie kainitem i tomasyną, tudzież podsiewu nasionami traw, co kosztować będzie do 120 K od 1 ha; — natomiast melioracya

pastwisk nizinnych, gdzie roczny opad atmosferyczny spada do 600 i 500 mm, wymagać będzie oprócz mechanicznej uprawy, nawożenia i podsiewu urządzeń do zwilżania kosztem 200 do 300 K od 1 ha i to w przypuszczeniu, że pierwszorzędną melioracya przy pomocy państwowego funduszu melioracyjnego została przeprowadzoną. Przyjmując powierzchnię pastwisk podgórskich na 500.000 ha po 120 K, a powierzchnię pastwisk nizinnych 250.000 ha tylko po 250 K, otrzyma się ogólny koszt melioracyi pastwisk galicyjskich w sumie przynajmniej 120 milionów K, z czego okazuje się, że gdyby z dotacyi państwowej przeznaczono na ten cel rocznie pół miliona, a w latach dziesięciu 4½ milionów, to za tę sumę możliwem będzie zmeliorowanie niespełna 4% powierzchni pastwisk.

Subwencye więc na melioracyę pastwisk służyć mogą tylko do zachęcania gmin przez zmeliorowanie części pastwisk w tych gminach, które o to wniosą zgłoszenia i zobowiążą się odpowiednio zagospodarować pastwiska, a w szczególności zaprowadzić rotacyę w wypasaniu pastwiska z wykluczeniem pasienia gęsi i świń; — przeprowadzenie zaś dalszej melioracyi musi być pozostawione gminom przy ewentualnej pomocy kraju, tudzież państwowego funduszu melioracyjnego, względnie dotacyi dyspozycyjnej na drobne melioracye.

Poprawę pastwisk uważa komisya za tem bardziej wskazaną, ile że wychów bydła na pastwiskach jest tańszy, aniżeli na stajni, i zapobiega chorobom (szczególnie gruźlicy), wskutek czego też obecnie w Niemczech, gdzie powierzchnia pastwisk i łąk wynosi tylko 16% całego obszaru, grunta orne zamienia się na trwałe pastwiska.

Ponieważ przy melioracyi pastwisk rozchodzi się nie tylko o czynności techniczne, lecz także gospodarcze, zatem dla zaoszczędzenia sił technicznych krajowego biura melioracyjnego należałoby ustanowić fachowych agronomów jako instruktorów, których pobory pokrywałaby państwowa dotacya hodowlana.

Oprócz melioracyi pastwisk powinna być subwencyonowana z dotacyi państwowej melioracya łąk (874.956 ha) i nieużytków zwłaszcza torfowych, tudzież uprawa roślin pastewnych, które nie są rozpowszechnione w gospodarstwach włościańskich, a nadają się na paszę zimową, jak koński ząb, buraki pastewne, turnips (rzepa), kapusta pastewna, topinambur (bulwa) i t. p.

Propagowaniem uprawy roślin pastewnych i zakładaniem pól doświadczalnych powinny się zająć stacye doświadczalne istniejące przy akademii rolniczej w Dublanach i przy studyum rolniczym uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

b) Asekuracya bydła.

Uchwałami z dnia 12. marca 1907 i z dnia 4. listopada 1908 polecił Wysoki Sejm w załatwieniu sprawozdań komisji dla reform agrarnych o petycyi c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego, względnie o wnioskach posłów Skwarki i hr. Skarbka Wydziałowi krajowemu, aby na najbliższej sesji przedłożył Sejmowi projekt ustawy o ubezpieczeniu bydła rogatego, które opierać się będzie na dobrowolnych związkach lokalnych pod patronatem zakładu krajowego.

Nad sprawą tą, która została Wysokiemu Sejmowi szczegółowo przedstawioną w referacie posła Paygerta z r. 1908 (aleg. 450), przeprowadza studia biuro rolnicze Wydziału krajowego; — a ponieważ przedłożony przez posła hr. Skarbka projekt statutu krajowego zakładu ubezpieczenia bydła nie może być dorywczo przez komisję załatwiony, przeto proponuje komisya wezwanie Wydziału krajowego do przedłożenia projektu statutu takiego zakładu krajowego na najbliższej sesji.

Gdy popieranie asekuracyi bydła z państwowej dotacyi i hodowlanej przewidziane jest w ustawie, postawiła komisya tę sprawę na drugiem miejscu i za-

leca zorganizowanie tej akcji na wzór istniejącego zakładu w Austrii dolnej (statut krajowego zakładu ogłoszony w Dz. u. kr. Nr. 57 w r. 1900), gdzie przy ilości bydła rogatego $4\frac{1}{2}$ razy mniejszej niż w Galicyi, fundusz krajowy udziela zasiłku 100.000 K na utrzymanie zakładu krajowego a 40.000 K związkom miejscowym, premia zaś asekuracyjna wynosi 1% sumy zabezpieczonej oprócz dodatku na straty z powodu zarazy 0.1% przy ilości do 40 sztuk bydła, 0.5% przy ilości 41 do 80 sztuk bydła a 0.8% powyżej ilości 80 sztuk.

Wobec $4\frac{1}{2}$ razy większej ilości bydła rogatego w Galicyi wydatek na zakład krajowy i zasiłki dla związków miejscowych muszą być daleko większe, aniżeli w Austrii dolnej, a tem samem wydatna pomoc państwa jest tu nieodzowną.

c) Popieranie mleczarstwa.

Na trzecim miejscu stawia Komisyja popieranie mleczarstwa, które ma wielką doniosłość dla podniesienia chowu bydła i zaopatrywania miast w nabiał, a dotychczas nie jest należycie oceniane w Austrii, podczas gdy w Niemczech utworzono w tym celu osobny urząd państwowy „Reichsmilchamt“.

Wedle sprawozdania Wydziału krajowego z roku 1909 istniało z końcem roku 1908 465 mleczarni w kraju (386 dworskich, 57 zbiorowych, a 22 spółkowych), z których tylko 5 ma charakter centralnych mleczarni, mianowicie: 1. w Rybny (powiat Kraków) z 3 filiami i przeróbką 1,584.487 litrów mleka; 2. w Dobczycach (pow. Wieliczka) z 4 filiami (681.022 l.); 3. w Krolówce (pow. Bochnia) z 5 filiami (402.094 l.); 4. w Rudkach z 4 filiami (694.708 l.); 5. w Rumnie z 4 filiami (459.627 l. mleka).

Wobec budzącego się ruchu w kierunku tworzenia nowych spółek mleczarskich, które produkują masło o jakości niejednolitej i nie pasteryzowane, a więc niezdolne do dalszego transportu, koniecznem jest zakładanie centralnych mleczarni rolniczych, zaopatrzonych we wszystkie maszyny i przybory potrzebne do wyrobu jednolitego, dobrego, eksportowego produktu, przyczem uzyska się zaoszczędzenie na kosztach administracji i lepsze siły techniczne, oraz ułatwi się kontrolę ze strony patronatu Wydziału krajowego. Centralne mleczarnie ułatwią tworzenie się spółek włościańskich, które dostarczać będą centralom śmietanki, chude zaś mleko zużytkują do wychowu trzody chlewnej. I tak n. p. spółka mleczarska w gminie Zaczernie, która dostarcza mleka i śmietanki do centralnej mleczarni przy szkole mleczarskiej w Rzeszowie, wypłaciła członkom swoim po strąceniu kosztów administracji $\frac{1}{2}$ gr. od litra, 42.514 K. w jednym roku.

Wedle informacji otrzymanej w biurze mleczarskiem Wydziału krajowego koszta centralnej mleczarni, która odbierać będzie dziennie 1.000 l. mleka, a z filij śmietankę z 2.000 l. wyniosą:

budynek (300 m ² zabudowanej powierzchni) wraz z lodownią	27.000 K
zakupno grunt	5.000 „
urządzenie maszynowe do ruchu parowego	15.000 „
Razem	47.000 K

Celem przyspieszenia akcji koło podniesienia mleczarstwa należałoby corocznie zakładać 4 centralne mleczarnie rolnicze w miastach powiatowych obok stacyj kolejowych, wydatek zaś roczny na ten cel wynosiłby 188.000 K.

Komisyja zauważa, że wprawdzie w §. 2. ustawy państwowej o popieraniu chowu bydła nie są wymienione mleczarnie, lecz po wyliczeniu poszczególnych celów, na jakie dotacya państwowa ma być używaną, zamieszczono dodatek i t. d.,

pozostawiając Ministerstwu rolnictwa i interesowanym korporacyom oznaczenie także innych celów, do których zalicza Komisyja zgodnie z wnioskami klubów tak polskich, jak ruskich mleczarstwo.

d) Licencyonowane buhaje.

Jak powyżej wspomniano, oba krajowe Towarzystwa rolnicze prowadzą skuteczną akcyę koło podniesienia hodowli bydła; — dotychczas jednak nie weszła jeszcze w zupełności w życie ustawa z 20. lipca 1892 Dz. u. kraj. Nr. 51, o licencyonowaniu i utrzymywaniu buhajów gminnych, gdyż z końcem roku 1907 zalicyonowano tylko 9.411 buhajów, podczas gdy liczba buhajów licencyonowanych w stosunku do ilości krów i jałówek (1,863.949 sztuk) wynosić powinna przynajmniej 18.640. Nadto z powodu klęsk elementarnych w r. 1903 wysprzedali hodowcy znaczną część licencyonowanych buhajów, w skutek czego w r. 1908 hodowcy włościańscy mieli zapewnionych buhajów powiatowych 66 buhajów na stacyach Towarzystw rolniczych 1.031 buhajów gminnych 3.017

Razem 4.114

czyli zaledwie 22.07% ogólnej liczby buhajów potrzebnych.

Z tego powodu okazuje się nagląca potrzeba zaopatrzenia gmiu w licencyonowane buhaje, a tem samem udzielenia zasiłku państwowego tak na zakupno, jak i na utrzymanie licencyonowanych buhajów dla bydła włościańskiego.

Jak z powyższego przedstawienia okazuje się, nie byłoby właściwem oznaczenie z góry kwot, jakie corocznie na wskazane powyżej cele miałyby być użyte. Sprawa ta wymaga szczegółowych studyów i w myśl §. 4 ustawy może być zdeyduowaną dopiero przez Ministerstwo rolnictwa przy współudziale Wydziału krajowego i głównych korporacyj rolniczych tak polskich, jak ruskich.

Jeżeli co do celów, na jakie państwowa dotacya hodowlana ma być obróconą doszło w Komisyji do zupełnego porozumienia, gdyż we wniosku postawionym na posiedzeniu dnia 14. lutego 1910 poseł Skwarko, który był przedtem odmiennego zdania i żądał także zasiłków na organizacyę towarzystw rolniczych, zgodził się ostatecznie na omówione powyżej użycie dotacyi bez wymienienia kwot*), to natomiast nie osiągnięto zgody co do kwestyi, kto się ma zająć przeprowadzeniem całej akcyi, gdyż posłowie ruscy domagali się rozdzielienia dotacyi między c. k. galic.

*) Ostateczny wniosek posła Skwarki opiewa:

„Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby przy rokowaniach z Ministerstwem rolnictwa po myśli §. 4. ustawy z dnia 30. grudnia 1909. Dz. p. p. Nr. 222, co do sposobu użycia funduszu 5-milionowego przeznaczonego na popieranie chowu bydła (Viehzzucht) postarał się o to, aby dotyczący fundusz w kwocie 1,428.933 koron przypadający na Galicyę rozdzielonym został między c. k. Towarzystwo gospodarskie we Lwowie i c. k. Towarzystwo rolnicze w Krakowie z jednej strony, zaś krajowe rolnicze Towarzystwo gospodarcze „Silskyj Hospodar“ we Lwowie z drugiej strony do ich dyspozycyi, a to w stosunku odpowiadającym ilości bydła posiadanego przez ludność rolniczą polską i ruską z tem, że każde z powyższych Towarzystw ma użyć tej kwoty 1,428.933 koron:

a) na popieranie chowu bydła, tudzież na zakładanie gminnych obór zarodowych,

b) na zakładanie mleczarni rolniczych i popieranie spraw mleczarstwa,

c) na ubezpieczenie bydła od wypadków i zarazy,

d) reszty na melioracyę pastwisk, łąk i nieużytków, tudzież na popieranie produkcji roslin pastewnych“.

Towarzystwo gospodarskie we Lwowie i c. k. Towarzystwo rolnicze w Krakowie z jednej strony, a krajowe rolnicze Towarzystwo gospodarze „Silskyj Hospodar“ we Lwowie z drugiej strony.

Przytem powoływali się posłowie ruscy na pakt, zawarty między Kołem polskiem a Klubem ukraińskim w Izbie posłów Rady państwa, tudzież na oświadczenie Pana Kierownika Ministerstwa rolnictwa, złożone w Komisji rolniczej Izby posłów, wedle którego subwencya 5-milionowa na chów bydła ma być rozdzieloną między towarzystwa obu narodowości w kraju, na postawie istniejącego stanu bydła.

W toku dyskusji ogólnej oświadczył JE. p. Namiestnik, że „Ministerstwo rolnictwa zachowuje sobie zajęcie stanowiska w kwestyi użycia dotacyi państwowej na popieranie chowu bydła“, że „jednak przekazanie tej dotacyi krajowi wykluczone jest w każdym razie ze względu na postanowienia ustawy“.

Wobec sprzecznych interpretacji oświadczenia złożonego przez p. Kierownika Ministerstwa rolnictwa w Komisji gospodarstwa rolnego Rady państwa, przy obradach nad akcyą ku popieraniu chowu bydła w Galicyi, JE pan Namiestnik złożył w imieniu Rządu następującą deklaracyę:

„Podczas rozpraw parlamentarnych nad przedłożeniem rządowem o popieraniu chowu bydła, nawiązano rokowania pomiędzy reprezentantami Koła polskiego i Klubu ruskiego, celem porozumienia się na ten przypadek, gdyby ze środków finansowych dostarczonych przez państwo, miał nastąpić bezpośredni rozdział pomiędzy towarzystwa rolnicze w Galicyi.

Rokowania te doprowadziły do tego wyniku, że na przypadek powyżej podany, rozdział pomiędzy towarzystwa polskie i ruskie nastąpić ma według klucza odnośnego stanu bydła.

Rząd akceptował tę myśl i trzymając się tekstu układu, ustanowionego przez obie strony, złożył w Komisji gospodarstwa rolnego odpowiadające temu oświadczenie, przeciw któremu w Komisji z żadnej strony nie podniesiono zarzutu.

Zbytecznem jest zapewniać, że rząd uważa się jak dotychczas tak i nadal związanym taką deklaracyą, złożoną na podstawie układu stron obu“.

Co do tej kwestyi spornej wyraża Komisya następujące zapatrywania :

1. Administracya funduszu na popieranie chowu i zbytu bydła należy w myśl ustępu 2. §. 1. ustawy do Ministerstwa rolnictwa.

2. Na jakie cele fundusz ten ma być użyty, skreśla po części §. 2. ustawy, zresztą zaś oznaczyć ma Ministerstwo rolnictwa przy współdziałale Wydziału krajowego i głównych korporacyi rolniczych (ustęp 3. §. 4. ustawy).

3. Przeprowadzenie akcyi obejmie w myśl ustępu 1. §. 3. ustawy albo bezpośrednio Ministerstwo rolnictwa, albo też pośrednio przez udzielanie pożyczek i subwencyi tym towarzystwom, spółkom i związkom, które się zajmują zadaniami wyszczególnionemi w §. 2. ustawy (ustęp 2. §. 3. ustawy).

Ponieważ ani istniejące od lat kilkadziesiąt oba krajowe Towarzystwa rolnicze, ani Towarzystwo kółek rolniczych, ani też świeżo zawiązane Towarzystwa ruskie nie zajmują się ani przeprowadzeniem melioracyi, ani zakładaniem centralnych mleczarni rolniczych, ani licencyonowaniem buhajów, projektowany zaś krajowy zakład ubezpieczenia bydła pozostawać ma pod zarządem Wydziału krajowego, zatem jasnym jest, że Towarzystwa rolnicze nie mogą być powołane do wypełnienia zadań wskazanych jednomyślnie przez całą Komisję, lecz tylko ta władza, która temi zadaniami się zajmuje i posiada dla spełnienia tych zadań fachowe organa, gdyż w razie przeciwnym fundusze nie byłyby z pożytkiem dla kraju użyte, a nawet po części byłyby zmarnowane, jak to się już wydarzyło przy robotach melioracyjnych

prowadzonych przez spółki wodne, które nie miały do dyspozycji fachowych organów.

Władzą zaś jedyną, która się zajmuje agendami powyższemi w Galicyi, jest tylko Wydział krajowy, który:

- a) dla przeprowadzania melioracyi ma do dyspozycji biuro melioracyjne złożone z 94 inżynierów;
- b) zarządza ma krajowym zakładem ubezpieczenia bydła;
- c) dla zakładania centralnych mleczarni rolniczych ma osobne biuro mleczarskie złożone z 5 fachowych urzędników;
- d) wreszcie w myśl ustawy z 20. lipca 1892 Dz. u. kraj. Nr. 51. zajmuje się licencyonowaniem buhajów i zarządza krajowym funduszem hodowlanym przeznaczonym na zakupno buhajów.

Przestrzegając zatem ściśle postanowień ustawy, Komisya nie tangując prawa Ministerstwa rolnictwa co do ogólnego zarządu państwowej dotacyi hodowlanej i dyspozycji tym funduszem, proponuje przeprowadzenie całej akcyi w ten sposób, że Wydział krajowy po porozumieniu się z głównymi Towarzystwami rolniczemi tak polskimi, jak ruskimi, układać będzie corocznie preliminarze wydatków z funduszu 5-milionowego, względnie przypadającej na Galicyę dotacyi rocznej 1,428.933 K na cele oznaczone w myśl ustępu 3. §. 4 ustawy, a po zatwierdzeniu tych preliminarzy przez Ministerstwo rolnictwa zajmie się przeprowadzeniem akcyi w poszczególnych działach popierania chowu bydła.

Rozumie się samo przez się, że rachunki z użycia subwencyj przedkładane będą corocznie c. k. Ministerstwu rolnictwa, które według własnego uznania przeprowadzać będzie kontrolę, ewentualnie kolaudacyę, o ile chodzi o roboty melioracyjne lub budowę i urządzenie mleczarni centralnych.

W ten sposób pojęta akcyja Wydziału krajowego nie sprzeciwia się ani przepisom ustawy z 30. grudnia 1909, ani deklaracyi c. k. Rządu.

W tym kierunku przedkłada też Komisya Wysokiemu Sejmowi do uchwały rezolucyę do Wydziału krajowego i do c. k. Rządu.

W końcu uwzględniając żądania posłów włościańskich, ażeby ułatwić licencyonowanie buhajów prywatnych przez uwolnienie właścicieli od kosztów komisyjnych, jeżeli nie przedstawią buhajów w miejscu oznaczonym przez komisyę, proponuje Komisya rezolucyę polecającą Wydziałowi krajowemu wzięcie pod rozwagę stosownej zmiany §. 5. ustawy z dnia 20. lipca 1892 Dz. u. kraj. Nr. 51.

Komisya gospodarstwa krajowego wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby po porozumieniu z głównymi Towarzystwami rolniczemi, tak polskimi, jak ruskimi, opracował wzorowy statut spółek producentów dla zbytu bydła i trzody chlewnej, oraz postarał się o założenie takich spółek wedle możności w każdym powiecie; — ażeby przy rokowaniach z Ministerstwem rolnictwa po myśli trzeciego ustępu §. 4. ustawy państwowej z 30. grudnia 1909 Nr. 222 Dz. p. p. co do sposobu użycia funduszu pięciomilionowego na popieranie chowu bydła, postarał się, po porozumieniu z głównymi Towarzystwami rolniczemi, tak polskimi jak ruskimi, o przeznaczenie dotacyi rocznej przypadającej na Galicyę: na melioracyę pastwisk i łąk, na kulturę nieużytków (torfowisk), tudzież na popieranie produkcyi roślin pastewnych, w szczególności produkcyi paszy zimowej; — (W wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie, pewna część dotacyi na ten cel przeznaczonej może być obróconą na ułatwienie gminom, nie ma-

jącym pastwisk, zaciągania pożyczek na ich zakupno) — na urządzenie ubezpieczenia bydła od wypadków i zarazy i utworzenia początkowego funduszu rezerwowego dla tego ubezpieczenia; — na popieranie mleczarstwa, w szczególności centralnych mleczarni rolniczych; — na przyspieszenie i uproszczenie akcji zaopatrywania ludności rolniczej w licencyonowane buhaje, oraz ułatwienie ich utrzymania; — ażeby wyjednał u Ministerstwa rolnictwa oddanie Wydziałowi krajowemu przeprowadzenia akcji z dotacyj na cele powyżej wymienione, a to na podstawie corocznych preliminarzy, ułożonych przez Wydział krajowy po porozumieniu z głównymi Towarzystwami rolniczemi, tak polskimi jak ruskimi, a zatwierdzonych przez Ministerstwo rolnictwa; — ażeby na najbliższej sesji przedłożył Sejmowi projekt statutu krajowego zakładu ubezpieczenia bydła rogatego; w końcu ażeby wziął pod rozwagę sprawę zmiany § 5. ustawy z 20. lipca 1892 Dz. u. kr. Nr. 51 o licencyonowaniu i utrzymaniu buhajów gminnych w tym kierunku, iżby bez względu na miejsce, w którym licencyonowanie buhajów się odbywa, hodowcy byli uwolnieni od ponoszenia kosztów komisji.

II. Sejm wzywa c. k. Rząd, aby przy decyzji co do użycia funduszu pięciomilionowego na podniesienie chowu bydła po myśli trzeciego ustępu §. 4. ustawy państwowej z 30. grudnia 1909 r. Nr. 222 Dz. p. p. powziąć się mającej przy udziale Wydziału krajowego i głównych Towarzystw rolniczych tak polskich, jak ruskich przeznaczył dotacyę roczną przypadającą na Galicyę na następujące cele: na melioracyę pastwisk i łąk, na kulturę nieużytków (torfowisk) tudzież popieranie produkcji roślin pastewnych, w szczególności produkcji paszy zimowej; — (W wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie, pewna część dotacyi na ten cel przeznaczonej, może być obróconą na ułatwienie gminom, niemającym pastwisk, zaciągania pożyczek na ich zakupno), — na urządzenie ubezpieczenia bydła od wypadków i zarazy i utworzenie początkowego funduszu rezerwowego dla tego ubezpieczenia; — na popieranie mleczarstwa, w szczególności centralnych mleczarni rolniczych; — na przyspieszenie i uproszczenie akcji zaopatrywania ludności rolniczej w licencyonowane buhaje, oraz ułatwienie ich utrzymania; — oraz oddał Wydziałowi krajowemu przeprowadzenie akcji z dotacyj na cele powyżej wymienione, a to na podstawie corocznych preliminarzy ułożonych przez Wydział krajowy po porozumieniu z głównymi Towarzystwami rolniczemi, tak polskimi, jak ruskimi, a zatwierdzonych przez Ministerstwo rolnictwa.

Przewodniczący:
Brykczyński.

Sprawozdawca:
Kędzior.